

maand mei '44¹: de Japanners hadden toen becijferd dat er voor de burgerij op Borneo en in de Grote Oost 43 300 ton rijst nodig was (23 900 ton op Borneo, 8 400 ton in de bewoonde plaatsen op Celebes, 11 000 ton voor de rest van de Grote Oost) en voor de Japanse militairen 75 600 ton, samen 118 900 ton. De Japanse autoriteiten wilden die 118 900 ton hoofdzakelijk bijeenkrijgen door het opleggen van gedwongen leveranties aan de rijstverbouwers, zulks tot een totaal van 107 000 ton. Er was dus een tekort van 11 900 ton en er werd verwacht dat het in feite groter zou zijn, aangezien men er niet van mocht uitgaan dat alle rijstverbouwers de aan hen gestelde eisen zouden nakomen. Vandaar dat besloten was, rijst in te voeren uit Java: 2 900 ton per maand. Of die invoer (die dus veel te klein was) is doorgegaan, is niet bekend. Het belangrijkste uit de weergegeven cijfers achten wij dat van de op 107 000 ton berekende rijsthoeveelheid die niet behouden werd door de landbouwers of verkocht in de desbetreffende landbouwgebieden, 75 600 ton, oftewel 70%, bestemd was voor de Japanse militairen en het lijkt ons een redelijke veronderstelling dat dezen voldoende rijst kregen.

Een momentopname voor één maand. De situatie is wellicht voordien iets gunstiger geweest, maar vermoedelijk later nog moeilijker geworden doordat het jaar '44 misoogst bracht en alle scheepstransporten beperkt werden. Met dat al werd ons in '82 met betrekking tot de Minahassa (Noordoost-Celebes) bericht² dat zich daar, wat het voedsel betrof, 'geen probleem' voordeed ('hier groeit alles'), maar dat 'honderden stierven aan malaria en dysenterie bij gebrek aan medicijnen'³ – medicijnen voor de burgerbevolking werden namelijk nimmer uit Japan aangevoerd, niet naar Celebes en evenmin naar de andere eilanden van de archipel.

Van Celebes weten wij voorts dat de distributie van die artikelen die schaars waren geworden maar waarvan het Japanse bestuur kleine hoeveelheden had kunnen invoeren (bijvoorbeeld textiel, suiker en zout), een aanfluiting werd. De bedoeling was dat de *desa*-hoofden die artikelen naar billijkheid zouden verdelen – in werkelijkheid werden zij, zo rapporteerde een Nederlandse bestuursambtenaar in november '45⁴, 'verdeeld onder familieleden en vrienden of verkocht op de zwarte markt . . . De gewone man ontving zijn bonnen maar geen goederen'. Op datzelfde Celebes, nl. in Makassar, schreef een Europeaan in mei '45 in zijn dagboek, dat er, behalve enkele peperdure levensmiddelen, 'zowat

¹ *Japanese Military Administration in Indonesia*, p. 278. ² Brief, 3 maart 1982, van M. A. Walsen. ³ Uit de sterfgevallen leiden wij af dat de berichtgever wellicht wat te optimistisch was. ⁴ Tekst van zijn rapport in *NI*, p. 158–59.